

Социална и възпитателна роля на туризма в училище

Милена Алексиева, Милен Видиновски

Физическото възпитание и спортът в училищата имат особено важна роля за физическото развитие, изграждането на двигателни умения и навици и утвърждаването на здравословен начин на живот у децата и младите хора. Те са основно средство за превенция срещу негативните явления в обществото и възможност за формиране и усъвършенстване на социални качества - воля за победа, дисциплина, самоконтрол, чувство за отговорност, толерантност и умение за работа екип.

Двигателната активност на младежите и участието им в спортни дейности, които са пряко обвързани със здравословното им състояние, са на много ниско ниво. В съвременния живот човекът все повече попада в противоречие между условията на живот и необходимото за нормалното функциониране на неговия организъм движение. На базата на националното представително проучване “Младите в действие”, извършено от НЦИОМ в началото на 2005 г. по поръчка на Министерството на младежта и спорта се установява, че почти половината от младите хора (48 % от обхванатите от изследването младежи) не практикуват никакъв спорт, а други 27,4 % практикуват спорт по-рядко от веднъж седмично. Сред непрaktикуващите момчетата имат значително по-висок дял от момчетата [1].

Изследванията, проведени последователно от 1996 до 2001 г. по методика на Световната здравна организация, регистрират обезпокоителната тенденция на влошаване здравния статус на населението – броят на хората с влошено здраве е нараснал с близо една пета (от 33.6% на 40.2%). За този период се е удвоил броят на децата и младежите с влошено здраве, при което рязко спада долната възрастовата граница на хроничните заболявания. Близо 14% от децата и младежите страдат от някакво дългогодишно заболяване или трайни физически увреждания (диабет, хипертония, астма, алергия, хроничен бронхит и т.н.), а близо половината имат сериозен стоматологичен проблем. Сериозен проблем за здравето на подрастващите е тютюнопушенето и консумацията на алкохол. Алкохолни концентрати употребяват почти половината от младите хора на възраст 15 – 18 години (18 % редовно) и три четвърти от младите на възраст 19 – 25 години [2].

Наркотиците стават бич за здравето на нашата младеж. Всеки десети млад човек до 18 години вече е опитвал някаква наркотични вещества. (На всеки четвърти от 15-16-годишните и всеки трети от 17-18-годишните са предлагали марихуана или друг вид наркотично вещество). Същинският брой на истинските наркомани трудно може да се установи. Тревожен факт е, че за близо 60% от децата и 74% от младежите не е предприемана мярка или процедура, не е правено изследване, преглед или консултация [5].

Младите хора се нуждаят не само от специални грижи и контрол от страна на възрастните поколения, а и от предоставянето на възможности, които да усвояват със

своите собствени усилия, подготовка и способности. Необходимо е съсредоточаването на усилията на държавата и обществото върху създаването на условия, които да подпомогнат младите хора да изминат успешно своя път към зрелостта. Ценността на спорта се осъзнава от все повече хора, които са готови да заплащат за получаваните от тях и техните деца спортни услуги.

Физическото възпитание, спортът за всички и социалният туризъм включват всички видове занимания с физически упражнения, спорт и туризъм, като свободна и спонтанна дейност за укрепване на здравето и утвърждаване на здравословен начин на живот. Докато в близкото минало на природата се е гледало като на средство, задоволяващо нуждите на бита, днес тя е среда, която дава възможност за възстановяване на физическите сили на човека. Чрез туризма се засилва мускулатурата, подобрява се вентилацията на белите дробове, стимулира се кръвообращението, укрепва сърдечния мускул, подобрява се общата кондиция. Заниманията сред природата са достъпни за всички и се осъществяват под ръководството на учител, спортен педагог, инструктор, ...

За практикуването им се изисква елементарна, но функционално годна материална база.

Разглеждайки Програмата по физическо възпитание и спорт от I до IV клас [4] става ясно, че туризмът е включен като спорт, изучаван в допълнителното ядро от спортове. Очакваните резултати в I клас са ученикът да умее да се придвижва в група по равнинен или планински терен, да се ориентира както в местността, така и по слънцето и да разпознава основните посоки на света. Основните теми са две: пешеходен туризъм (туристическо ходене по равнинен терен) и ориентиране (по слънцето и по предварително поставени условни знаци). Според същата програма трябва да се даде възможност на учениците да участват системно в организирани разходки и излети, да се движат по равнинни терени и да участват в целенасочени игри на местността с елементи на ориентиране.

Във II клас необходимият стандарт за овладяване от учениците е придвижване в група по равнинен или планински терен и ориентиране в местността. Очакваните резултати са да умее да ходи по пресечен терен. Основната тема е преодоляване на естествени препятствия чрез заобикаляне, прескачане и провиране, ходене по паднало дърво, придвижване по сипеи, преминаване през река чрез стъпване по камъни.

В III клас стандартът за туризъм е придвижване в група по равнинен и планински терен, ориентиране в местността, по туристическа маркировка и по план на местността. Очакваните резултати са да умее да се ориентира по план (в училищния двор и квартала) и ориентиране по туристическа маркировка. Очаква се да познава еколого-хигиенните изисквания за пребиваване сред природата.

В IV клас основните теми са две: пешеходен туризъм, който включва ходене по равнинен и планински терен, построяване на палатка и действия за помощ на пострадал, и ориентиране – движение по азимут. От контекста на тази дейност

произлиза възможността ученикът да участва системно в излети и походи по равнинни и планински терени при различни климатични условия, да участва в колективни действия при построяване на палатка и да се ориентира по азимут и да помага на пострадал другар чрез игри.

В учебния процес по физическо възпитание и в частност по туризъм учениците имат възможност да затвърдят знанията си за някои по-абстрактни понятия, получени от теоретичните предмети. Тази междупредметна връзка не се търси самоцелно, а се реализира по естествен път в условията на многообразната двигателна дейност и игри сред природата. Така също се възпитават не само нравствени добродетели и волеви черти на характера, но и позитивно отношение към двигателната активност [4].

Полагайки основите на изучаването на основните понятия и дейности на туризма още в началната степен на образованието и надграждайки в следващите степени на образование, се предполага привличане на учащите се към активни занимания и игри сред природата. На тази база интересът на младите хора се насочва и към други видове спорт, свързани с туризма, например алпинизъм, спортно катерене, ски, ски-ориентиране и др.

Във връзка с провеждането на реформата в образованието и актуализирането на структурата на мрежата от училища рязко нараства броят на безработните учители. Осигуряването на заетост на тази група висококвалифицирани специалисти е проблем, нуждаещ се от своевременни нетрадиционни решения и разкриване на възможности за използване на техните знания и умения, без да се налагат промени в професионалната им насоченост. Освен това нараства необходимостта от допълнителна работа с деца от етнически групи в подкрепа на интеграцията им в образователния процес. Вариант за тяхната реализация е именно в такъв аспект - на помощници на учителите. Тяхната роля в училището е да осъществяват контакт между общността, родители, учители, да мотивират децата в училище и да ги подпомагат при самоподготовката. Заетостта на родителите и липсата на контрол върху децата и учениците през ваканциите често са причина за злополуки и противообществени прояви.

Същевременно за подобряване на баланса между трудовия и семейния живот нараства необходимостта от предлагане на допълнителни услуги на учениците, които да допълват грижите на родителите. Ето защо предоставянето на възможност за обучение и заетост на безработни учители със специалност предучилищна и начална педагогика, учители по физическа култура и спортни педагози (треньори, лечебна физическа култура и др.) и на помощници на учителя, ще има както социален, така и превантивен ефект. Действията, подпомагащи учебния процес, ще допринесат за подобряване на успеваемостта на учениците. Пътуването, пребиваването, организирането на подходящи занимания, свързани с активния отдых (спортно-развлекателни дейности) на учениците, ще запълни с творчески занимания ваканционните им дни [3].

За тази цел обаче това едва ли е достатъчно. Необходимо е ефективното сътрудничеството между органите на държавната власт и на местното самоуправление - основна предпоставка за създаване на оптимални условия и възможности за развитието на спорта за всички и социалния туризъм. Спортните организации и особено тези, които са с предмет на дейност “Спорт за всички”, както и туристическите сдружения следва да разширят дейността си, с оглед широко популяризиране на здравословен начин на живот, чрез системни занимания и активно използване свободното време за спорт и социален туризъм. Техен ангажимент би било провеждането на традиционни масови спортни прояви от градски и общински мащаб, предложения по програмата “Спортна ваканция” за децата, които не спортуват системно, с оглед подобряване на тяхното здраве и физическа дееспособност, като се акцентира върху спортовете, при които се използват природните фактори – слънце, въздух и вода, както и при осъществяване на активна медийна политика за популяризиране на ползите от спорта и физическата активност като основа на здравословен начин на живот.

Децата и младите хора са най-ценният ресурс на нашето общество. Работата в името на съхранението и развитието на българските традиции, мисълта да направим добро за децата и младите е водеща. Грижата за младите хора е дълг, защото те са извор на живот и връзка към бъдещето. Нашата отговорност е да създадем благоприятни условия за личностната и професионална реализация на младите хора – за да останат в България, за да могат да разширят кръгозора си и да натрупат опит, за да изживеят пълноценно цялото време на своя уникален човешки живот.

1. Алексиева, М., Р. Димкова. Взаимовръзките между понятията физическо възпитание и човешка инвалидност, Враца, Университетско издателство “Св. Св. Кирил и Методий”, 2005
2. Годишен доклад за младежта, 2002
3. Национална програма за развитие на ФВ и спорта в Република България за периода 2005 - 2008 г.
4. Учебни програми за задължителна подготовка I, II, III, IV клас, МОН, С., 2004
5. <http://www.evroportal.bg>